

LLYMA

DRIOEDD YNYS PRYDAIN:

SEF YDYNT TRIOEDD COF A CHADW A GWYBODAETH AM HYNODION O DDYNION AC O
BETHAU A FUANT YN YNYS PRYDAIN AC AR DDAMWAIN A DAMCWDYDD
I GENEDL Y CYMRY ER YN OES OESOEDD.

CYFRES III.

1. TRI enw a ddoded ar Ynys Prydain o'r dechreuad: Cyn ei chyfanneddu y doded arni Clas Merddin, a gwedi ei chyfanneddu y doded arni y Fel Ynys, a gwedi gyrru Gwledigaeth arni y gan Prydain ab Aedd Mawr y doded arni Ynys Prydain. Ac nid oes dylwed i neb arni namyn i Genedl y Cymry, can ys hwy ai goresgynasant gyntaf, a chynn no hynny nid oedd neb o ddynion yn byw yuddi, eithr llawn Eirth, a Bleiddiau ac Efeine, ac Ychain bannog ydoedd.

2. TAIR Prif Ardal Ynys Prydain: Cymru, Lloegr, a'r Alban, a Braint Teyrnedd a ddylid i bob un o'r Tair. A than Unbennaeth a Rhaith Gwlad ai gwladoler herwydd Dosparth Prydain Ab Aedd Mawr, ac ar Genedl y Cymry y mae dodi yr Unbennaeth wrth Raith Gwlad a Chenedl, herwydd Braint a Dyled gyssefin: ac yn nawdd hynn o ddosparth y dylid Teyrnedd ymhob Gwlad yn Ynys Prydain, ac yn nawdd Rhaith Gwlad pob Teyrnedd: sef achaws hynny y dywedir ar ddihareb, Trech Gwlad nag Arglwydd.

3. TAIR Colofn Gwladoldeb Ynys Prydain: Rhaith Gwlad, Teyrnedd, ac Yngneidiaeth, herwydd Dosparth Prydain Ab Aedd Mawr.

4. TRIPHOSD Cenedl Ynys Prydain: Cyntaf, Hu Gadarn a ddaeth a Chenedl y Cymry gyntaf i Ynys Prydain, ac o Wlad yr Haf a elwir Deffrobani y daethant: sef y lle mae Constantinoblys: a thrwy For

Tawch y daethant hyd yn ynys Prydain a Llydaw lle ydd arhosasant. Ail, Prydain Ab Aedd Mawr, a wnaeth Wladoliaeth a Theyrnedd gyntaf ar ynys Prydain, a chynn no hynny nid oedd o lawm namyn a wnelid o Addwynder, na Deddf namyn y trecha treisied. Trydydd, Dyfnwal Moelmud, ac efe a wnaeth Ddosparth gyntaf ar Gyfreithiau, a Deddfau, a Defodau, a Breiniau Gwlad a Chenedl: ac achaws y pethau hynny eu gelwid hwynt yn Dri phost Cenedl y Cymry.

5. TAIR Ciwdawd Addwyn ynys Prydain: Cyntaf oeddynt Genedl y Cymry a ddaethant gyda Hu Gadarn i ynys Prydain, sef ni fynnai efe wlad a thiroedd o ymladd ac ymlid, eithr o gyfiawnder ac yn nhangnef; Ail oeddynt Al y Lloegrwys a ddaethant o Dir Gwasgwyn ac a hanoeddynt o brif Genedl y Cymry; Trydydd oeddynt y Brython, ac o Dir Llydaw y doethant a'u hanas o gyssefin Al y Cymry, a'r Tair Hedd-Giwdawd a'u gelwir, am ddyfod o honnynt y naill wrth fodd y llall yn heddwch a thangnef; a'r Tair Ciwdawd hynny a hanoeddynt o gyssefin Genedl y Cymry, a chyfiaith cyflafar y Tair Ciwdawd.

6. TAIR Ciwdawd Nawdd a ddaethant i ynys Prydain, ac yn Nhanc a Chennad Cenedl Cymry y doethant, heb arf heb osawd: Cyntaf oeddynt Ciwdawd Celyddon yn y Gogledd; Ail oedd yr Al Wyddyl, ac yn yr Alban y maent; Trydydd Gwyr Galedin a ddaethant yn y llongau moelion hyd yn ynys Wyth ban foddus eu Gwlad, a chael o honnynt Le Tir gan Genedl y Cymry; ac nid oedd iddynt Faint o Hawl yn ynys Prydain, namyn y Tir a'r Nawdd a rodded iddynt dan derfnyeu, a dodi

¹Y Trioedd canlynol a gymmerwyd allan o Lyfr ysgrifenedig y diweddar Barchedig Mr. Richards o Lanegwad yn Ystrad Tywi, a fu ym menthyg gyda'r Parchedig Mr. T. Walters o Landocha ym Morganwg. gennyf fi Iolo Morganwg.

arnynt nas gellid Braint Cymry cynhenid iddynt hyd ym mhlen y nawfed Ael.

7. TAIR Cŵdawd Ormes a ddaethant i ynys Prydain, ac nid aethant fyth ohoni: Cyntaf, oeddynt y Corranïaid, a ddaethant o Wlad y Pwyl; Ail, y Gwyddyl Ffichti, addaethant i'r Alban drwy For Llychlyn; Trydydd, y Saeson; sef lle y mae y Corranïaid am Afon Hymyr a Glann Mor Tawch; ac yn yr Alban y mae y Gwyddyl Ffichti, yng Nglann Môr Llychlyn: a myned yn un a wnaethant y Corranïaid a'r Saeson, a dwyn, Rhêal y Lloegrwys yn ogyfun â hwynt, o drais a gorfod arnynt, a chwedi hynny dwyn Coron yr Unbennaeth oddiar Genedl y Cymry. Ac nid oes o'r Lloegrwys nad aethant yn Saeson namyn a geir yng Ngherniwr, ac yng Nhwmwd Carnoban yn Neifr a Bryneich. A Chiuwdawl gyssefin y Cymry a gadwasant eu Gwlad a'u Hiaith colli Teyrnedd ynys Prydain a wnaethant achos Brâd y Ciwddodau nawdd, ac anraith y Tair Cŵdawd Ormes.

8. TAIR Cŵdawd Ormes a ddaethant i ynys Prydain ac a aethant o honi: Cyntaf y Llychlynwys, a gwedi dwyn o Urb Lluyddawg y goreuon o Genedl y Cymry o'r ynys honn: sef oeddynt eu rhif tairmil a thrugaint ac un mil o wyr cyfallawg meirch a rhyfel, a gyrru y Llychlynogion drwy For hyd yng Ngwlad yr Almaen a wnaethant y Cymry ymhenn y drydedd oes; Ail y bu Lluoedd Gansal Wyddel a ddaethant i Wynedd, ac a fuant yn nawmlynedd a'r hugain, hyd yn a'u gyrrwyd hwynt i'r Môr y gan Gaswallawn ab Beli ab Mynogan; Trydydd y bu'r Caisariad a fuant o drais yn yr ynys honn amgen na phedwar canmlynedd yn ydd aethant i wlad Rufain i wrthosod Cadgyffrwd yr Ormes ddu, ac ni ddaethant fyth yn ol i ynys Prydain; ac o hynny nid arhoses yn yr ynys honn namyn Gwragedd a Phlant bychain y dan nawmlydd oedran, a myned yu Gynry a wnaethant y rhai hynny.

9. TAIR Bradormes ynys Prydain: Cyntaf y Gwyddyl Coch o'r Werddon, a ddaethant i'r Alban; Ail y Llychlynwys; a Thrydydd y Saeson, sef y daethant i'r ynys honn yn Nhauc a Chennad Cenedl y Cymry, ac yn nawdd Duw a'i wirionedd, ac yn nawdd Gwlad a Chenedl, ac a wnaethant ossawd o frâd a diriedi ar Genedl y Cymry a dwyn i arnynt a ellynt o gyfoeth Teyrnedd ynys Prydain, a chydymwerinaw a'u gilydd a wnaethant yn Lloegr a'r Alban, lle yr arhosesant hyd yr

awr honn, ac yn oes Gwitheyryn Gwrthenau y buad hynny.

10. TRI Difancoll ynys Prydain: Cyntaf Gafran ab Aeddan a'i wŷr a aethant i'r mor ynghyreh y Gwerdonau Llŷon, ac ni elhlywyd mwyach am danynt; Ail Merddyn Bardd Emrys Wledig a'i naw Beirdd Cylfeirdd a aethant i'r mor yn y Ty Gwydrin, ac ni bu son i ba le ydd aethant; y Trydydd Madawg ab Owain Gwynedd, a aeth i'r mor a thrichannyn gydag ef mewn deg llong, ac ni wyddys i ba le ydd aethant.

11. TAIR Gormes a ddaethant ar ynys Prydain ac a ddarfu am danynt: Cyntaf Gormes March Malaen, a elwir Gormes Galanmai; a Gormes Draig Prydain; a Gormes y Gwr Lledrithawg: sef y cyntaf tramor, yr ail o Wynofaint Gwlad a Chenedl dau wasg anrhaith ac amrawd Teyrnedd; Dyfnwal Moel Mud ai diffoddes drwy wneuthur dosparth gyfiawn ar Frawd a Chymmrwd, ac ar Deyrn a Chytteyrn, ac ar Wlad a Gorwlad; y Drydedd a fu yn amser Beli ab Manogan, a Bradgyffrwd ydoedd, ac efe ai diffoddes.

12. TAIR Haint Echrys ynys Prydain: Cyntaf, Haint o Gelanedd y Gwyddyl a laddwyd ym Manuba gwedi gormesu ohonynt ugain mlynedd a naw a'r wlad Wynedd; Ail, Haint y Fad felen o Rôs, ac achos celaneddau lladdedigion y bu honno, ac od elai neb o fewn eu gwynt cwympo'n farw yn ddioed a wnelai; a'r drydydd Haint y Chwŷs drewllyd achos llygru yr yd gan wlybaniaeth yn amser Gormes y Normeinwyr, y gan Wiliam y Bastardd.

13. TAIR Engir Ddichwain ynys Prydain: Cyntaf Torriad Llynn Llŷon a myned bawdd hyd wyneb yr holl diroedd ynydd foddde yr holl ddynion namyn Dwyfan a Dwyfach, a ddianghasant mewn llong foel, ac o honynt hwy ydd adepiliwyd ynys Prydain; Ail fu Dychryn y Tân rhyferthwy bann holltes y ddaear hyd annwn, ac y difaedd y rhan fwyaf o bob byw; Trydydd, yr Haf Tesog, pan aethant y coedydd a'r llysiau ar dan gan angerdd gwres yr haul, a cholli llawer o ddynion ac anifeiliaid a rhywiau adar, a phryfed, a choedydd, a llysiau yn anesgorawl.

14. TAIR Cyforddwy a aethant o ynys Prydain: Cyntaf, yr un a aeth y gan Ūr ab Erin Luyddawg o Llychlyn, ac efe a ddaeth i'r ynys honn yn amser Gadial ab Erin i erchi cymmorth yr ynys honn dan adduned na chaisiai o bob Prifgaer namyn y rhif a ddalai ganthaw iddi; ac ni ddalai

ganhaw amgen nag un i'r Caer gyntaf, namyn ei hûn a'i was Mathatta fawr, ac o honno cael dau, ac o'r eilgaer pedwar, ac o'r drydygaer myned yn wyth, ac o'r nesaf unarbuinthege, a herwydd hynny o gyfedryd o bob Caer arall, hyd onid oedd o'r Caer ddiweddaf nis gellid eu rhif yn yr holl ynys. A chydag ef y ddaeth teirml a thrugaint, ac un mil, ac nis gellid iddaw fwy no hynny yn yr holl ynys o wyr cyfalleu gan nad oedd namyn plant a henawgwyr ar ei ôl. A llywra llüydd a fu erioed oedd Ur ab Erin Luyddawg: ac ar ddiystyrdod y bu gan Genedl y Cymry rodli hynny iddaw dan adduned anesgorawl, canys o hynny y cafas y Corraiaid le i ddwyn cyrch Gormes i'r ynys honn. Ac o'r Gwyr hynny ni ddaethant drachefu yr un onaddynt, nag o lin nag o epil iddynt. Sef ydd aethant ar gyreh Gorddwy hyd ym Mor Groeg, ac aros yno yn Nhir Galas ac Afena hyd heddyw, a myned yn Roegiait.

Ail Cyforddwy a ddyweiniwyd y gan Gaswallawn ab Beli ab Manogan a Gwenwynwyn a Gwanar meibion Lliaws ab Nwyfre, ac Arianrod ferch Beli eu Mam. Ac o Arllechwedd Galedin, ac Essyllwg, ac o Gydweyddon y Bylwennwys ydd hanoeddynt; a rhif y Gwyr hynny oeddynt driugaint ac un mil: a myned a wnaethant y gyda Chaswallawn eu hewythr ar ol y Caisariaid drwy Fôr hyd yn Nhir Geli Llydaw, a hanoeddyn o Rîal y Cymry: ac ni ddaeth un o honynt na'u heppil yn eu hól i'r ynys honn, eithr aros a wnaethant yng Ngwlâd Gwasgwyn ym mysy Caisariaid, lle maent hyd yn awr; ac ynghyreh dial yr Orddwy honno y daeth y Caisariaid gyntaf i'r ynys honn.

Trydydd Cyforddwy a ddyweiniwyd o'r ynys honn y gan Elen Lüyddawg a Chynan ei brawd, arglwydd Meiriadawc, hyd yn Llydaw, lle y cawsant Diroedd a Chyfoeth a Theyrnedd y gan yr amnherawdwr Maesen Wledig, am ei ganllofi yn erbyn Gwyr Rhufain. A'r Gwyr hynny a hanoeddynt o Dir Meiriadawc, ac o Dir Seisyllwg, ac o Dir Gŵyr a Gorwenydd: ac ni ddaeth yn eu hol yr un o honynt, eithr aros yn Llydaw, ac yn Ystre Gyfaelwg a wnaethant hwy gan wladychu yno. Ac achos honn o Gyforddwy y bu wanhâd a diffyg Gwŷr arlawc ar Genedl y Cymry onid aethant y Gwyddyl Ffichti yn ormes arnynt; ac o hynny y gorfu ar Wrtheyrn Gwrthenau gyrehu Saeson i ladd yr ormes honno, a'r Saeson yn gweled Gwendid y Cymry, a droesant yn Fradormes drwy Gystlyniad y Gwyddyl Ffichti a'r Gwyr

difrawd a hwynt, a dwyn eu tiroedd oddiar y Cymry, a dwyn hefyd oddiarnynt eu baint a'u coron. A Thair Traha gadarn Cenedl y Cymry y gelwir y Tair Cyforddwy yma; a hefyd y Tri Arianllu, achos dwyn o honynt o'r ynys honn yr aur a'r arianth hyd y gellid eu cael o dwyll a dichell a difrawd, yn gystal ac o iawn a bodd; a'r Tair annoeth Luyddawd a'u gelwir, am wanhâu drwyddynt yr ynys honn gymmaint ag y rhoed lle drwy hynny i'r Tair Gormes Gadarn, sef y Corraiaid, a'r Caisariaid, a'r Saeson.

15. TAIR Gormes Gadarn Ynys Prydain a gystlynasant yn un, ac o hynny ydd aethant yn un Ormes a ddug oddiar y Cymry eu baint a'u coron a'u tiroedd: sef cyntaf y Coraniaid, ac ymgystlynu a wnaethant a'r Caisariaid onid aethant yn un; ac ail o'r Tair y bu'r Caisariaid: Trydydd oeddynt y Saeson, ac ymgystlynu a'r ddwy eraill a wnaethant yn erbyn y Cymry: ac o Dduw y bu hynni er dial y Tair Traha Gadarn Cenedl y Cymry, can nas gellid o gyfiawnder eu cynghyd.

16. TRI phrif Welyddon Cenedl y Cymry: y Gwenhwyson, sef Gwyr Essyllwg; y Gwyndydiaid, sef Gwyr Gwynedd a Phowys; a Gwely Pendaran Dyfed, sef ydynt Gŵyr Dyfed, a Gŵyr, a Cheredig-iawn, ac arbenniceter ar y Gymraeg i bob un o naddynt.

17. TRI Unbenn Rhaith Ynys Prydain; Un, Caswallawn ab Lludd ab Beli ab Mynogan; Ail, Caradawc ap Bran ap Llyr Llediaith; Trydydd Owain ab Maesen Wledig: sef o Raith Gwlad a Chenedl y doded arnynt yr Unbennaeth, lle nad oeddent Hyneifiad.

18. TAIR Gwelygordd Santaidd Ynys Prydain: Gwelygordd Bran Fendigaid ap Llyr Llediaith, sef y Bran hwnnw a ddug y Ffydd yng Nghrist gyntaf i'r ynys honn o Rufain, lle y bu ef yngharchar drwy Frad Aregwedd Föeddawg merch Afarwy ab Lludd; Ail Gwelygordd Cynnedda Wledig, a roddes Dir a Braint gyntaf i Dduw a'r Saint yn Ynys Prydain; Trydydd ydoedd Brychan Brycheiniawg, a ddug ei blant a'i wyrion ar ddyg a bonedd, fal y gallent ddangos y Ffydd yng Nghrist i Genedl y Cymry, lle ydd oeddent yn ddiffydd.

19. TRI Gwesteion Gwynwyddedig Ynys Prydain: Dewi, Padarn, a Theilaw; sef au gelwid felly am ydd elynt yn Westeion i Dai Bonedd, a Gwreng, a Brodor, ac Aillt, heb gymmeryd na rhodd na gofr, na bwyd na llynn, eithr dysgu'r ffydd Ynghrist a wnaent i bawb heb na thal na

diolch, eithr i dlawd ac anghenus y rhodd-
ynt roddion o'u haur a'u harian, a'u gwisg-
oedd, a'u bwydydd.

20. TAIR Bradgyfarfod Ynys Prydain :
Cyfarfod Afarwy ab Lludd a'r Gwyr Di-
frawd a roddasant le ar dir i Wŷr Rhufein
yn Ynys Prydain ym Mhwyth Mein a
Glas, ac nid mwy ; a'r diwedd o hynny fu
ynnill o wyr Rhufain Ynys Prydain ; Ail,
Cyfarfod Goreugwŷr y Cymry ac Arddel-
wyddiaid y Saeson ar Fynydd Caer Carad-
awc, lle bu Frad y Cyllyll hirion, o frad
Gwrtheyrn Gwrthenau, sef o'i gynghor ef
yn gyfrin a'r Saeson y llas Dyledogion y
Cymry agos oll yno ; Trydydd, Cyfarfod
Medrawd ac Iddawc Corn Prydain a'u
Gwŷr yn Nanhwynain, lle y gwnaethant
Frad Arthur, ac o hynny Cadernyd i'r
Saeson yn Ynys Prydain.

21. TRI Charnfradwr Ynys Prydain :
Afarwy ab Lludd ab Beli Mawr a wahoddes
Iwl Caesar a Gwŷr Rhufain i'r ynys
honn, ac a beris ormes y Rhufeiniaid ;
sef yr ymroddes efe a'i wŷr yn gyfarwedd-
iaid i wŷr Rhufain, a derbyn y ganddynt
ged o aur ac ariant bob blwyddyn, ac
o hynny y daeth gorfod ar wŷr yr ynys honn
dalw tair mil o ariant bob blwyddyn yn
Deyrnged i wŷr Rhufain hyd yn amser
Owain ab Macsen Wledig, ac efe a om-
meddes y Deyrnged honno, a than rith
boddlondeb i hynny o beth y tynnasant
Wyr Rhufain oreuon Gwŷr ynys Prydain,
a ellid Gwŷr Rhyfel o honynt i Wlad
Arafia a phell o Wledydd eraill, ac ni
ddychwelasant yn eu hól ; a Gwyr Rhufain
a oeddent yn ynys Prydain a aethant hyd
yr Eidal, hyd nad oedd o honynt namyn
Gwragedd a Phlant bychain ar eu hól ; ac
fal hynny y gwanheid y Bruttaniaid fal
nas gellynt wrthosod Gormes a Gormedd
eisiau Gwŷr a Nerth. Ail ydoedd Gwrth-
eyrn Gwrthenau, ac efe wedi lladd Cys-
tenyn Fendigaid a dwyn Coron yr ynys o
drais ac anraith, a wahoddes y Saeson
gyntaf i'r ynys honn yn amddiffynyddion
iddaw ac a briodes Alis Ronwen merch
Hengist, ac a roddes Goron yr ynys i'r
mab a fu iddaw o honi, a'i enw ef oedd
Gotta, ac o achos hynny y gelwyr Brenhin-
oedd Llundain yn Blant Alis : sef achaws
Gwrtheyrn y collasant y Cymry eu Tiroedd
a'u Braint a'u Coron yn Lloegr. Trydydd
y bu Medrawd ap Llew ap Cynfarch, pan
edewis Arthur Lywodraeth ynys Prydain
yn adneu y gydag ef, tra fu'n myned yn
erbyn yr Ammheradwr yn Rhufein, ac
yna y dug Fedrawd y Goron oddi ar Ar-
thur o drais a llathlud, ac fal y cadwai efe

hi ymgynghreiriau a'r Saeson a orug, ac o
achaws hynny y collasant y Cymry Goron
Lloegr a Theyrnedd ynys Prydain.

22. TAIR Brad ddirgel ynys Prydain :
Cyntaf, bradychu Caradawc ap Bran y gan
Aregwedd Föeddawg, ferch Afarwy ab
Lludd, a'i roddi yn Gaethglud i'r Rhuf-
einiaid ; a bradychu Arthur gan Iddawc
Corn Prydain a ddatrinwys ei Rin ef ; a
bradychu Tywysawg Llywelyn fab Gruff-
udd gan Fadawg Min, ac o'r tair Brad
hynny y bu lwyr ortrech a'r Genedl y
Cymry, ac nis gallasai namyn Brad eu
gortrech.

23. TRI glewion Unbennaid ynys Pryd-
ain : Cynfelyn Wledig, a Charadawc ab
Bran, ac Arthur : sef y gortrechaint ar eu
galon hyd nas gellid, namyn o frad a
chynllwyn, eu gorfod.

24. TRI phrif Gatteyrn ynys Prydain :
Caswallawn ab Beli, Gweirydd fab Cyn-
felyn Wledig, a Charadawc ab Bran fab
Llyr Llediaith.

25. TRI Gwyndëyrn ynys Prydain :
Rhun ab Maelgwn, Owain ab Urien, a
Rhuawn Befr ab Dewrath Wledig.

26. TRI Eilldëyrn ynys Prydain : Gwrgai
fab Gwrein yn y Gogledd, a Chadafael fab
Cynfedw yng Ngwynedd, a Hyfaidd Hir
fab Bleiddan Sant ym Morganwg : sef y
rhodded Teyrnedd iddynt am eu campeu
a'u cynnedfeu clodforion a rhadforion.

27. TRI Hueillogion Teulu ynys Prydain :
Teulu Caswallawn Lawhir, a Theulu
Rhiwallon ab Urien, a Theulu Belyn o
Lönn : sef eu gelwid felly am nad oedd na
phenn na theyrnedd arnynt hyd y cerddde
braint eu Teuluoedd a'u Cyfoeth, cyt bei
a holid o fewn y terfýneu hynny, namyn
Rhaith Gwlad a Chenedl.

28. TRI Aurhualogion ynys Prydain :
Rhiwallon wallt Banhadlen, a Rhun mab
Maelgwn, a Chadwaladr Fendigaid : sef y
rhodded iddynt wisgaw hualau euraid am
eu breicheu, ac am eu glinieu, ac am eu
gyddfeu, ac ar hynny y rhodded braint
Teyrnedd ymhob Gwlad a Chyfoeth yn
ynys Prydain.

29. TRI Chadfarchawg Teyrn ynys Pryd-
ain : Caradawc Freichfras, a Llyr Llu-
yddawg, a Mael ab Menwaed o Arllech-
wedd ; ac Arthur a gant iddynt hynn o
Englyn,

Sef ynt fy Nhri Chadfarchawg,
Mael hir a Llyr llyuyddawg,
A Cholofn Cymru Caradawg.

Sef goreugwyr oeddynt o bawb ar feirch
cad a gosawd, ac yn hynny rhodded idd-
ynt Teyrnedd er galla a fyanynt ; a'u

cynneddfau oeddynt ni wnelynt onid a fai dosparthus a chyfiawn, ba wlad a chyfoeth bynnag ydd elynt.

30. Tri Haclion Teyrnedd ynys Prydain : Rhydderch Hacl ab Tudwal Tudelud ; a Mordaf Hacl ab Serfan ; a Nudd Hacl ab Senyllt ; a'u cynneddfau oeddynt ni phelllynt o un peth bynnag o'r byd ac o ryw i'r neb ai ceisiai hyd y bai ganddynt, nag a gaent yn rodd, neu yn echiwyn, neu o gyfarch ; na char na chas na thras nag estron, ai ceisiau.

31. Tri Rhuddfannogion ynys Prydain : Arthur, Morgan Mwynfawr, a Rhun fab Beli : sef pan ydd elynt i ryfel ni fynnai neb aros gurtref rhag maint ai cerid, ac nid oedd na rhyfel na maes nas ynuillynt lle ni bai frad a chynllwyn, ac am hynny diarheb yw, Tri gwr a wnaint wyr lle 'dd elynt : Arthur, Morgan Mwynfawr, a Rhun fab Beli : Triwyr a wnaint wyr lle i byddynt, Gwyr Arthur, Gwyr Morgan Mwynfawr, a Gwyr Rhun fab Beli.

32. Tri Gal Ofydd ynys Prydain : Gal Ofydd Greidiawl, ac Enfael mab Adran, a Thyrstan ab Tallweh ; a braint iddynt nis gellid a elei yneu herbyn lle bynnag y mynynt yn ynys Prydain hyd nad elynt yn ammrwd.

33. Tri Escemmydd Aerau ynys Prydain : Grudnew, Henpen, ac Eidnew ; a'u cynneddfau nad elynt o gad a rhyfel onid ar eu heloreu, gwedi nas gellynt symmud na bys na thafawd.

34. Tri Unbenn Dygynnull ynys Prydain : Cyntaf, Prydain fab Aedd Mawr pan rodded Teyrnedd ddosparthus ar ynys Prydain a'i rhagynysoedd ; Ail, Caradawc ap Bran pan ddoded arnaw ef Gattēyrnedd holl ynys Prydain er attal Cyrch Gwyr Rhufain ; ac Owain ab Maesen Wledig pan gawsant y Cymry 'r Dēyrnedd ym mraint eu cenedl eu hunain y gan yr ymherawdr Rhufein : sef a'u gelwir y rhain y Tri Unbenn Dygynnull am eu breiniawfelly y gan ddygynnull gwlad a gorwad dan holl derfynau Cenedl y Cymry, a chynnal dygynnull ymhob Cyfoeth, a Chwmmwd, a Chantref yn ynys Prydain a'i rhagynysoedd.

35. Tri Menwedigion Teyrnedd ynys Prydain : Bran fendigaid ab Llyr Llediaith a ddygwys gyntaf ffydd yng Nghrist i Genedl y Cymry o Rufain, lle y bu efe saith mlynedd yngwystl ei fab Caradawc a ddug Gwyr Rhufain yng ngharchar gwedi ei fradychu drwy hud a thwyll a chynllwyn Aregwed Fôddawg ; Ail, Lleirwg ab Coel ab Cyllin Sant, a elwir Lleufer Mawr,

a wnaeth yr Eglwys gyntaf yn Llandaf, a honno fu'r gyntaf yn ynys Prydain, ac a ddodes fraint Gwlad a Chenedl a brawd a bridaw ar a fyddaint o'r ffydd yng Nghrist ; Trydydd, Cadwaladr Fendigaid a roddes nawdd o'i diroedd a'i holl ddāoedd ei hun i'r ffyddloniaid a ffyont rag y Saeson di grêd a'r Ammurodion a fynnaint eu ladd.

36. Tri Bancewyddion Teyrnedd ynys Prydain ; Prydain ab Aedd Mawr ; Dyfnwal Moel Mud ; a Bran ab Llyr Llediaith : sef goreu Trefn eu Trefn hwy ar Deyrnedd ynys Prydain hyd onis beirnid hwy 'n bennorawl ar bob Trefneu eraill a wnaed yn holl ynys Prydain.

37. Tri Charnfeddwon ynys Prydain : Ceraint, feddw brenin Essyllwg, a losges yn ei feddwod yr holl yd ym mhell ac yn agos hyd glawr gwlad, ac o hynny dyfod newyn bara ; Ail, Gwrtheyrn Gwrthenau, a roddes ynys Daned yn ei ddiawd i Hors, am gael ymodinebu a Rhonwen ei fereh ef ; a rhoddi hawl hefyd a wnaeth efe i'r mab a enid o hynny ar Goron Loegr : ac yn un a hynny Brad a Chynllwyn yn erbyn Cenedl y Cymry ; Trydydd, Seithinyn feddw ab Seithyn Saidi, brenin Dyfed, a ollyngwys yn ei ddiawd y môr dros Gantre'r Gwaelod, oni chollwyd o dai a daear y maint ag oedd yna, lle cyn hyny y caid un dinasdref ar bymtheg yn oreuon ar holl drefydd a dinasoedd Cymru, a gadu yn amgen Caerllion ar Wysg : a chyfoeth Gwydnaw Garanhir, brenhin Ceredigiawn ydoedd Cantre'r Gwaelawd ; ac yn amser Emrys Wledig y bu hynny ; a'r Gwŷr a ddianghasant y rag y bawdd hynny a diriasant yn Ardudwy, a Gwlad Arfon, a mynyddoedd yr Eryri, a lleoedd ereill nad oeddynt gyfannedd cyn no hyny.

38. Tri lledff Unben ynys Prydain : Manawydan ab Llyr Llediaith, gwedi dwyn yngharchar teulu Bran ab Llyr ei frawd ; a Llywarch Hen ab Elidir Lydanwyn ; a Gwgawn Gwron ab Eleufer Gogorddfawr ; a meib o feirdd oeddynt y tri ; ac ni cheisyt gyfoeth a theyrnedd gwedi eu myned wrth gerdd, cyd nas gellid ei lluddias iddynt ; sef achaws hynny eu gelwid yn Dri Lledff Unben ynys Prydain.

39. Tri Unben Deifr a Bryneich ; Gall ab Dysgyfedawg, a Diffedel ab Dysgyfedawg, ac Ysgafnell ab Dysgyfedawg ; a meib beirdd oeddynt y tri ; a gwedi eu myned wrth gerdd y rhoddwyd arnynt Unbenaeth Deifr a Bryneich.

40. Tri Gwaywruddion Beirdd ynys Prydain : Tristfardd, bardd Urien Rheged ;

Dygynnelw, bardd Owain ab Urien; ac Afan Ferddig, bardd Cadwallawn ab Cadfan; a meib o feirdd y tri hynn, ac nis gellid ai dehorai.

41. TRI Chlynweisiad ynys Prydain: Caradawc ab Bran, ab Llyr Llediaith; a Chawrdaf mab Caradawg Freichfras; ac Owain fab Maesen Wledig; sef a'u gelwid felly am fyned, o'u gwir fodd, holl wyr ynys Prydain o deyrn i aillt yn wyr iddynt, wrth raid gwlad, rag rhuthr gal a difrawd; a phan elynt y triwyr hyn i ryfel nid oedd nebun o wyr ynys Prydain nad elai yn eu gosgorddau; ac ni fynid aros ynghartref: A thri meib beirdd oeddynt.

42. TRI Hualogion Teyrnedd ynys Prydain: Morgan Mwynfawr o Forganwg; Elystan Glodrydd rhwng Gwy a Hafren; a Gwaithfoed brenin Ceredigion; sef eu gelwid felly achaws y gwisgint hualau yn holl y gwneleint brif deyrnedd ynys Prydain, ac nid taleithian, sef coronau.

43. TRI Theyrn Taleithiawg ynys Prydain: Cadell brenyn Dinefwr; Anarawd brenin Aberffraw; a Mersyn brenin Mathrafal; sef a'u gelwid y Tri thywysog Taleithiog.

44. TRI Estron Deyrn ynys Prydain: Gwrdrydd Gavr, a Morien Farfawc, a Chystenyn Fendigaid.

45. TRI Charnfradwr a fuant achaws i'r Saeson ddwyn Coron ynys Prydain oddiar y Cymry: Un oedd Gwrgi Garwlwyd, ac efe wedi cael blas ar gig dynion, yn llys Edelffled, brenin y Saeson, ai carai gymmaint ag nis bwyta'i amgen na chig dyn fyth gwedi hyny; ac am hynny ymgysfuaw a orug efe a'i wŷr ag Edelffled brenin y Saeson: ac efe a wna'i ossawd lladrdd ar Genedl y Cymry, ac ai dygai yn wryw ac yn fenyw y rhai ieuanc y maint ag a fwyta'i beunydd; a phawb o'r gwyr difrawd o Genedl y Cymry a gyrehynt atto efe a'r Saeson, lle caent braidd acyspail eu gwala, a ddrygid oddi ar frodorion yr ynys honn; Ail ydoedd Medrawd, a roddes ei hun a'i wyr yn un a'r Saeson er cadarnhau iddaw a Deyrnedd yn erbyn Arthur; ac achaws hynny o frad ydd aethant laweroedd iawn y'r Lloegrwys yn Saeson; Trydydd ydoedd Aeddán Fradwr o'r Gogledd, a ymroddes, efe a'i wyr, dan derfynue ei Gyfoeth yn Saeson, fel y cessynt ymgynnal ar Annosparth ac Anraith, yn nawdd y Saeson: ac o achaws y tri charnfradwyr hynny y colles y Cymry eu tir a'u coron yn Lloegr; a phe'i na buasai y bradeu hynny, ni allasant y Saeson ynnill yr ynys oddiar y Cymry.

46. TRIWYR o Feirdd a wnaethant y tair madgyflafan ynys Prydain: Cyntaf, Gall mab Dysgyfedawg a laddwys ddau Ederyn Llychwin Gwenddoleu ap Ceidiaw; sef ydoedd iau o au amddynt a dwy gelein o'r Cymry a yssynt beunydd ar eu ciniaw, a dwy ar eu ewynos; Ail, Ysgafnell mab Dysgyfedawg a laddwys Edelffled brenin Lloegr; ac efe a fyddai bob nos dwy riain ddyledawg o Genedl y Cymry, ac a wnele'i anfodd arnaddynt, a thrannoeth y lladdei efe wynt ac a'u hyssai; Trydydd ydoedd Diffedel mab Dysgyfedawg, a laddwys Gwrgi Garwlwyd ytoedd briod a chwaer Edelffled, ac a wnaeth frad a chyflafan yn ungrych ag Edelffled ar Genedl y Cymry; a'r Gwrgi hwnw a laddei gelein o Gymro a Chymraes bob dydd, ac ai hyssai, a dydd sadwrn efe a laddei dwy gelein o fab a dwy o ferch, rhag lladd ar y sul: A thri meib o feirdd oeddynt y triwyr hynn a wnelynt y tair madgyflafan.

47. TAIR Anfad Gyflafan ynys Prydain: Eiddyn mab Emygan, a laddwys Aneurin Gwawdrydd mydeyrn beirdd; a Lawgad Trwm Bargawd, a laddwys Afalon mab Taliesin; a Llofan llaw dino, a laddwys Urien mab Cynfarch; sef trimeib o feirdd oeddynt a las, gan y triwyr hynny.

48. TAIR Anfad Fwyellawd ynys Prydain: bwyellawd Eiddyn ab Einryan ym mhen Aneurin Gwawdrydd; a bwyellawd a roddes Cadafael Wylt yn mhen Iago ap Beli; a'r fwyellawd a rodded yn mhenn Golyddan Fardd, achaws y balfawd a roddes efe a'r Gadwaladr Fendigaid.

49. TAIR Engir balfawd ynys Prydain: palfawd Matholwelch Wyddel ar Fronwen ferch Llyr; a phalfawd a roddes Wenhwylch i Wenliwyfar, a honno a beris y Gad Gamlan; a phalfawd Golyddan fardd ar Gadwaladr Fendigaid.

50. TAIR Ofergad ynys Prydain: Cyntaf oedd y Gad Godeu, a honno achaws gast a iwrech a chorniceyll; ac yn y Gad honno y llas trugain mil o wyr ac unarddeg o filoedd; ail y bu waith Arderydd, a nyth ehedydd a fu achaws honno, lle lladdwyd pedwar ugain mil o wyr o Genedl y Cymry; Trydydd fu'r Gad Gamlan y rhwng Arthur a Medrawd, lle y llas Arthur a chlydag ef eunmil o wyr yn oreuon Cenedl y Cymry: ac achaws y tair ofergad y bu i'r Saeson ynnill Gwlad Loegr i ar Genedl y Cymry; sef achaws nad oedd o wyr rhyfel a allai wrthosod y Saeson, a Brad Gwrgi Garwlwyd, a Hud Eiddilic Gorr.

51. TRI Anfad Gyngor ynys Prydain; Can hiadlau lle i Ul Caisar a Gwyr

Rhufein i flaen carneu eu meirch yn Mhwyth Min y Glas yn ynys Daned ; sef o hyny y cafas y Caisariaid le i oresgyn ynys Prydain, ac i ymgystlynu a Brad Afarwy ab Lludd ; sef y rhodded hyny o ganniadhad i'r Caisariaid am fod yn ofer gan Genedl y Cymry amddiffyn eu gwlad namyn drwy nerth arfau a gwroldeb a chalondid gwlad, lle nas gwyddid yn y byd am fradgyfartod Afarwy ab Lludd a Gwyr Rhufain ; Ail anfad gynghor oedd gadael Hors a Hengist a Rhonwen i ynys Prydain, gwedi eu gyru drwy for i'r Wlad lle ydd hanoeddynt ; a'r Trydydd, gadu i Arthur rannu ei wŷr a Medrawd deirgwaith yn y Gad Gamlan, ac o hynny y colles Arthur y maes a'i fywyd ; lle ydd oedd Medrawd yn un a'r Saeson.

52. TAIR Aerfa Ddrud ynys Prydain : Cyntaf, pan aeth Medrawd i Gelliwig, ni edewis ef yn y llys na bwyd na diawd a borthai wybedyn, eithr ei yssu a'i dreuliau i gyd, ac a dynnes Wenhwyfar o'i rhiein-gadair, ac a wnaeth anniweirdeb a hi ; Ail ydoedd pan aeth Arthur i lys Medrawd, ac yno ni edewis na bwyd na diawd nas difethai, ac a leddis bob byw yn y cantref, yn ddyn ac yn ysgrubl ; Trydydd, pan aeth Aeddan Fradawg i lys Rhydderch Hael, ef a ddifethis y bwyd a'r diawd oll yn y llys, heb adu a borthai ednogyn, ac nas gadai yn fyw na dyn na llwdd, eithr difa'r cyfan ; a'r tair Aerfa ddrud y gelwir y rhai hynny, am orfod ar Genedl y Cymry, herwydd Deddf a Defawd, ateb a dodi iawn am a wnaed yn hynny o fodd annosparthus, ac anefodawl ac annedffawl.

53. TAIR Cudd a Datgudd ynys Prydain : Cyntaf, Pen Bendigeidfran ab Llyr, a guddiaudd Owain ab Maesen Wledig yn y Gwynfryn yn Llundain ; a thra bai yn hynny o ansawdd ni ddelai Ormes i'r ynys honn ; Ail ydoedd Esgyrn Gwrthefyr Fendigaid, a gladdwyd ym mhrif borthladdoedd yr ynys ; a thra baint yn eu cudd analledig gormes i'r ynys honn ; Trydydd oedd y dreigiau a guddiwyd gan Ludd ab Beli yn ninas Pharaon yng Nghreigiau'r Eryri : a'r tri chudd hynny a ddoded yn nawdd Duw a'i riniau, ac anpoed Gwaeth o'r awr a'r un a'u datguddiai. Gwerthefyrn Gwrtheneu a ldatguddiaudd y dreigiau er dial anfod y Cymry parth ag ef, ac a wahoddes y Saeson dan rith gwŷr porth i ymladd a'r Gwyddyl Ffehti ; a gwedi hyny y datguddiaudd efe Esgyrn Gwrthefyr Fendigaid, o serch ar Ronwen ferch Hengist Sais ; ac Arthur a ddatguddiaudd

Ben Bendigeidfran fab Llyr, can mai bach oedd ganthaw gadw yr ynys namyn oi Gadernyd ei hŷn ; a gwedi'r tri datgudd y cafas Gormes y goreu ar Genedl y Cymry.

54. TAIR Gwrthrym Ardwy ynys Prydain : Hu Gadarn yn dwyn Cenedl y Cymry o Wlad yr Haf, a elwir Deffrobani, hyd yn ynys Prydain ; a Phrydain ab Aedd Mawr yn gyrru Gwlad a Rhaith ar ynys Prydain ; a Rhitta Gawr a wnaeth iddaw ei hun ysgiu o farfau brenhinoedd a wnaeth efe yn eillion am eu gormes a'u difrawd.

55. TRI Madoreilittiwr ynys Prydain : Prydain ab Aedd Mawr yn goreilid y ddraig Ormes, sef oedd honno gormes anrhaith a difrawd a faged yn ynys Prydain ; a Charadawg ab Bran ab Llyr, yn goreilid Gormes y Caisariaid ; a Rhitta Gawr yn goreilid Gormes ac Anraith y Brenhinoedd annosparthus.

56. TRI Chyfarwysawg Cenedl y Cymry : Cyntaf Hu Gadarn, a ddangoses y ffordd i aru tir gyntaf i genedl y Cymry, pan oeddynt yng Ngwlad yr Haf, sef y lle y mae Constinoblis yn awr, cyn no'u dyfod i ynys Prydain ; a Choll ap Coll Frewi, a ddaeth gyntaf a Gwenith a Haidd i ynys Prydain, lle nid oedd namym Ceirch a Rhyg cyn no hynny ; ac Elldud farchawg Sant o Gor Dewdws, a welläes y modd a erid Tir ac a ddysges well nag a wyddid o'r blaen i Genedl y Cymry, ac a roddes iddynt y drefn a'r gelfyddyd ar aru tir ysydd yn awr, canys cyn nog amser Elldud ni chyferid tir eithr a chaib ac arad arsang yn unrhyw a ffordd y Gwyddelod.

57. TRI Chynofydd Cenedl y Cymry : Hu Gadarn, a wnaeth Glud a Gosgordd gyntaf ar Genedl y Cymru ; a Dyfnwal Moel Mud, a wnaeth ddosparth gyntaf ar gyfreithiau, a breiniau, a defodau Gwlad a Chenedl ; a Thydain Tad Awen, a wnaeth drefn a dosbarth gyntaf ar Gof a chadw Cerdd Dafawd a'i pherthynasau ; ac o'r drefn honno y dychymygwyd Breiniau, a Defodau dosparthus ar Feirdd a Barddoniaeth ynys Prydain gyntaf.

58. TRI Chyntefigion Beirdd ynys Prydain : Plennydd, Alawn, a Gwron ; sef oeddynt y rhai hynny a ddychymygasant y Breiniau a'r Defodau y sydd ar Feirdd a Barddoniaeth ; ac am hynny eu gelwir y tri chyntefigion ; hagen ydd oedd cyn nohynny Beirdd a Barddoniaeth, ac nid oedd arnynt ddosparth drwyddedawg, ac nid oedd iddynt na Breiniau na Defodau, namyn a gaid o addwynder a syberwyd, yn nawdd Gwlad a Chenedleyn nog amser y tri hynn : a rhai a ddywedant mai yn amser Prydain

ab Aedd Mawr y buant; ac eraill y ddywedant mai yu amser Dyfnwal Moel Mud ei fab ef y buant; ac yn rhai o'r hen lyfrau y gelwir ef Dyfnfarth ab Prydain.

59. TRI Mattëyrn ynys Prydain: Prydain ab Aedd Mawr, a wnaeth ddosparth Brodoriaeth gwlad a chenedl, a dosparth ar wlad a gorwlad gyntaf yn ynys Prydain; a Dyfnwal Moel Mud a wnaeth wellhad a mwyhad ar Ddeddfau, a Chyfreithiau, a Breinjau, a Defodau Cenedl y Cymry, mal y bai iawn a chyfiawn i hawb yn ynys Prydain a faent yn nawdd Duw a'i dangnef, ac yn nawdd Gwlad a Chenedl; a Hywel Dda fab Cadell ab Rhodri Mawr, brenin Cymru oll a wnaeth wellhad ar Gyfreithiau ynys Prydain, mal y gofynnei y troion a'r trafodeu a fuant ar Genedl y Cymry, rhag myned ar goll a fai daionus, a rhag na chaffai a fai daionus eile, a'i ansawdd, a'i waith yn nosparth Gwlad a Chenedl, a goreuon ar bob Deddfwyr y buant y Triwyr hynny.

60. TRI Gyrddion ynys Prydain: Gwrneth Ergydlym, a laddes yr arth mwyaf ac a welwyd erioed a saeth wellten; a Gwgawn Lawgadarn, a dreiglis Maen Maenarch o'r glynn i benn y mynydd, ac nid oedd llai na thrugain ych ai tynnai; ac Eidiol Gadarn, a laddes o'r Saeson ym mrad Caersallawg chwechant a thrigain a chogail gerdin o fachlud haul yd yn nhywyll.

61. TRI Theulu Teyrnedd a ddyged yng ngharchar o'r gorhendaidd i'r gorwyrion, heb adu yn niane un o honynt: Cyntaf, Teulu Llyr Llediaith a ddyged yng ngharchar hyd yn Rhufein y gan y Caisariaid; Ail, Teulu Madawg ab Medron, a fuant yngharchar y gan y Gwyddyl Ffichti yn yr Alban; Trydydd, Teulu Gair ap Geirion arglwydd Geirionydd, y gan Raith Gwlad a Chenedl yng ngharchar Oeth ac Anoeth; ac o'r rhai hynny nag un nag arall o honynt yn niane, a llwyraf carcharu a wyhuwyd erioed a fu ar y Teuluoedd hynny.

62. TRI Archescobawt ynys Prydain: Cyntaf, Llan Daf, o ddawn Lleurwg ab Coel ab Cyllin, yr hwn a roddes diroedd a braint Gwlad gyntaf i'r rhai a gystlynasant gyntaf a'r ffydd yng Nghrist; Ail, Caerfrawc, o ddawn Cystynin amherawdr; sef oedd efe y cyntaf o'r amherodron yn Rhufain a ymgystlynwys a'r ffydd yng Nghrist; Trydydd, Llundain o ddawn yr amherawdr Macsen Wledig; a gwedi hynny y buant Gaerllion ar Wysg, a'r Gelliwig yng Ngherniw, a Chaer Rianedd

yn y Gogledd; ac ynawr y mae Mynyw, a Chaerfrawc, a Chaer Gaint.

63. TAIR prif Orsedd ynys Prydain: Cyntaf, Llundain; ail, Caerllion ar Wysg; a Thrydedd, Caer Efrawg.

64. TRI Lleithig Llwyth ynys Prydain: Un, Caerllion ar Wysg, ac yno Arthur yn Benrhaith, a Dewi Sant ab Cunedda Wledig yn Benescob, a Maelgwn Gwynedd yn Bennhynaif; ail, Celliwig yng Ngherniw, ac yno Arthur yn Benrhaith, a Bedwini yn Benescob, a Charadawg Freichfras yn Benn Hynaif; a'r Trydydd, Penrhyn Rhionydd yn y Gogledd, ac yno Arthur yn Benn Rhaith, a Chyndebyrn Garthwys yn Benn Escob, a Gwrthmwl Wledig yn Bennhynaif.

65. TAIR Porthladd Freiniawl ynys Prydain: Porth Ysgewin yng Ngwent, Porth Wygyr ym Môn, a Phorth Wyddnaw yng Ngheredigian.

66. TAIR prif Afon ynys Prydain: Hafren yng Nghymru, Tain yn Lloegr, a Hymyr yn Nyfyr a Bryneich.

67. TAIR Rhagynys Gyssefin ynys Prydain: Orc, Manaw, a Gwyth; a gwedi hynny y torres y môr y tir onid aeth Môn yn ynys; ac yn unwedd yuys Iorc a dorred onid aeth yno liaws o ynyssoedd, a myned yn nysoedd a wnaeth mannau eraill o'r Alban a Thir Cymru.

68. TRI Llynghesawg ynys Prydain: Geraint mab Erbin; Gwenwynwyn mab Naf; a March mab Meirchion: a chweugain llong gan bob un o'r Llynghesogion, a chweugain llongwyr ymhob llong.

69. TRI Thaleithiog Cad ynys Prydain: Trystan mab Tallweh; Huail mab Caw o Brydyn, arglwydd Cwm Cawlwyd; a Chai mab Cynyr Cainfarfawc; ac un gwr yn Daleithiawc y arnynt eill Tri, sef oedd hwnnw Bedwyr mab Pedrawc.

70. TRI Deifnogion ynys Prydain: Gwalchmai ab Gwyar; a Llecheu ab Arthur; a Rhiwallawn Walt Banhadlen: ac nid oedd nas gwyppyn ei ddefnydd a'i deifnogaeth, ai o ryw ai o rann, ai o ansawdd, ai o gyfanfawdd, ai o ddychymmod, ai o ddychymmyg, ai o anian ai o aniad y byddei.

71. TRI phost Cad ynys Prydain: Dunawd Ffur fab Pabo Post Prydain; Gwallawc fab Lleenawg; a Chynfelyn Drwsgl: sef y medrynt Dosparth ar Gad a Chatteyrnedd yn oreuon o hawb oll ar a fuant erioed.

72. TRI Tharw Cad ynys Prydain: Cynfar Cadgadwrg ab Cynwyd Cynwydion: a Gwenddoleu ab Ceidiaw; ac Urien mab Cynfarch: sef y rhuthrynt ar eu galon yn ail i darw, ac ni ellid ai dehoraent.

73. Tri Tharw Unbenn ynys Prydain : Elmur eil Cibddar ; a Chynhafal fab Ar-gad ; ac Afäon mab Taliesin Ben Beirdd : a Beirdd oeddynt y tri hynn, ac nid oedd a ofhynt yng nghad a brwydr ; eithr rhuthraw yuddynt a wnaent, ac nid ofhynt gyllafan.

74. Tri Thralhäawg ynys Prydain : Sawyl Bennuchel ; Pasgen mab Urien ; a Rhun mab Einiawn : a thralhäusaf ar bob trahäus eu traha wynt, ac achaws hynny dwyn difrawd ar ynys Prydain ; a'r ddi-frawd honno a ddamgystlynes a'r Saeson, ac o'r diwedd myned yn Saeson.

75. Tri Gwrddiaglawg ynys Prydain ; Rhineri mab Tangwn ; a Thinwaed Fagl-awg ; a Phryderi mab Doler Deifr a Bryn-eich.

76. Tri Aerfeddawg ynys Prydain : Selyf ab Cynan Garwyn ; ac Afäon mab Taliesin ; a Gwallawg mab Lleenaawg : sef achaws yu gelwyd hwynt yn Aerfeddog-ion, am ddarodf dial eu cam oe eu beddau.

77. Tri Eurgelein ynys Prydein : Mad-awc mab Brwyn ; Ceugant Beilliawc ; a Rhuawn Befr ab Gwyddnaw Garanhir : sef yu gelwid felly achaws rhoddi eu pwys yn aur am danynt o ddwylaw au lladdes.

78. Tri Chyndynawc ynys Prydain : Eiddilie Gorr, a Thyrstan ab Tallwel, a Gweirwerydd Fawr ; ac nid oedd au trothai o iwrth eu harfaethu.

79. TAIR Gosgordd Addwyn ynys Pryd-ain : Gosgordd Belyn fab Cynfelyn yng nghadfel Caradawe ab Brân ; a Gosgordd Mynyddawg Eiddin yng nghattræth ; a Gosgordd Drywon ab Nudd Hael yn Rhodwydd Arderydd yn y Gogledd : sef ydd eil bawb yu y rhai hyny ar eu treul eu lünein heb aros gofyn, ac heb erchi na thâl nag anreg y gan Wlad na chan Deyrn ; ac achaws hynny au gelwid hwy y tair Gosgordd Addwyn.

80. Tri Theulu Diwair ynys Prydain : Teulu Cadwallawn eil Cadfan, a fiant gydag ef saith mlynedd yn y Werddon, ac yn hynny o amser ni ofynasant na thâl nag iawn yn y byd, rhag gorfod arnaddynt ei adaw, ac nis gallai efe 'r iawn a ddylesynt ; Ail, Teulu Gafan ab Aeddan, pan fu 'r difancoll, a aethant y'r mor dros eu harglwydd. Trydydd, Teulu Gwenddoleu mab Ceidiaw, sef cynnal y fiwydr a wnaethant chwenydd a deugaint gwedi lladd eu harglwydd ; ac nid elynt o gad a brwydr, yny dielynt ei alanas ef ; a rhif pob un o'r Teuluoedd hynny uncant ar h-u-gain o wyr glewion, a chymmeint eu gwrol-oldeb ag nis galleid eu gormedd.

81. Tri Anniweir Teulu ynys Prydain : Teulu Goronwy Befr o Benllyn, a om-meddasant eu harglwydd o erbynuaid y Gwenwynwaywau y gan Llew Llaw Gyflles yn Llech Oronwy ym Mlaen Cynfel yn Ardudwy ; a Theulu Gwrgi a Pheredur, a adawsant eu harglwydd yng Nghaer Gren, a chyfnod ymladd a oedd drannoeth iddynt ag Edaf Glin Mawr, ac au llas wynt ill dau ; Trydydd, oedd Teulu Alan Forgan, a ymelwasant oddi wrth eu harglwydd yu lledrad ar y ffordd, a'i ollwng yntau a'i weision i Gamlan manm ai lladdwyd.

82. TRIPHIETH a fu achaws gorechfygu Lloegr, a'i dwyn oddiar y Cymry : cyn-nwys Dicitraidd, rhyddhau Carcharorion, ac anreg y Gŵr Moel.

83. TRIWYR DIANC o'r Gad Gamlan a fu : Morfran ab Tegid rhag ei haccered, sef y tybiei bawb mai cythraul o Uffern ydoedd, ac a floynt rhagddaw ; Sandde Bryd Angel gan ei hardded, a'i laned a'i deuced ; ni chodai neb law yn ei erbyn, gan dybied mai angel o'r nef ydoedd ; a Glewlwyd Gafaelawr rhag ei faint a'i gryfder, nid oedd a safai o'i flaen, a phawb a floynt rhagddaw : sef namyn y Triwyr hynny ni ddiengis neb o'r Gad Gamlan.

84. TAIR prif Gyfangor ynys Prydain : Bangor Illtud Farelawg yng Nghaer Worgorn ; Cor Emrys yng Nghaer Carad-awg ; a Bangor Wydrin yn ynys Afalleu ; ac yn mhob un o'r tair Bangor hyny ydd oedd pedwar cant ar hugain o saint, sef oedd cant ar bob awr o'r dydd a'r nos yn eu cyleh yn cynnal mawl a gwasanaeth Duw heb orphwys heb yspaid.

85. Tri Buelydd Gosgordd ynys Pryd-ain : Bennren Fuelydd yng Ngorwennydd, a gedwis Fuel Caradawe ab Brân o'i Os-gordd ; ac yn y Fuel honno ugain mil ac un yn Wartheg blithion ; Ail, Gwydion fab Don a gedwis Wartheg Gosgordd Gwyn-edd Uch Conwy, ac yn y Fuel honno ugain mil ac ün ; Trydydd, Llawfrodedd Farf-awc a fuelis Wartheg Nudd Hael fab Senyllt, ac yn y Fuel honno ugain mil ac un yn Wartheg blithion.

86. TAIR Llynges Gynniweir ynys Pryd-ain : Llynges Llawr mab Eidrif ; a Llyng-es Difwg mab Alban ; a Llynges Dolor mab Mwrcath brenin Manaw.

87. TAIR prif Ddinas ynys Prydain : Caerllion ar Wysg yng Nghymru, Caer Lundain yn Lloegr, a Chaerefrawe yn Neifr a Bryneich.

88. TAIR Gorehwyl Gadarn ynys Pryd-ain : codi Maen Cetti, adeiliaw Gwaith Emrys, a thyrriu Cludair Gyfrangon.

89. TRI Gwyn Seronyddion ynys Prydain : Idris Gawr, a Gwydion mab Don, a Gwyn ab Nudd; a chan faint eu gwybodau am y ser a'u haniau a'i hansoddau y darogenynt a chwenmychid ei wybod hyd yn nydd brawd.

90. TRIWYR Hûd a lledrith ynys Prydain : Math ab Mathonwy, ac efe ai dangoses ei hud i Wydion mab Dôn; a Menyw fab Teirgwaedd, a ddysges ei hud i Uthyr Bendragon; a Rhuddlwm Gawr, ac efe a ddysges ei hud y gan Eiddie Gorr a Choll mab Collfrewi.

91. TRI Mad-Gyrfinydd ynys Prydain : Corfinwr bardd Ceri Hir Lyngwyn, a wnaeth Long, Hwyl, a Llyw gyntaf i Genedl y Cymry; Morddal Gwr Gweilgi, saer Ceraint ab Greidiawl a ddysges waith Maen a Chalch gyntaf i Genedl y Cymry yn yr amser y bu Alesander amnherodr yn dwyn y byd y danaw; a Choel ab Cyllin ab Caradawg ab Brân a wnaeth Melin, Rhod, ac Olwyn gyntaf i Genedl y Cymry: a thri meib beirdd oeddynt.

92. TRI Deifnogion Cerdd a Cheudawd Cenedl y Cymry: Gwyddon Ganhebon, a wnaeth Gerdd Dafawd gyntaf o'r byd; a Hu Gadarn a ddodes gyntaf ar Gerdd Dafawd gynnal Cof a Cheudawd; a Thydain Tad Awen, a ddodes gelyddydd gyntaf ar Gerdd Dafawd, a dosparth ar Geudawd; ac o'r a wnaethant y triwyr hynny y cafad Beirdd a Barddoniaeth, a doli yn nosparth Braint a Defuad y pethau hynny y gan y tri beirdd cyntefigion, nid amgen, Plennydd, ac Alawn, a Gwrn.

93. TRI Chynfebydd ynys Prydain: Tydain Tad Awen, Menyw Hen, a Gwrhir bardd Teilaw yn Llan Dáf: a thri meib beirdd oeddynt.

94. TRI Tharw Ellyll ynys Prydain: Ellyll Gwidawl, ac Ellyll Llŷr Merini, ac Ellyll Gwrthmwl Wledig.

95. TRI Gwydd Ellyll ynys Prydain: Ellyll Bannawc, ac Ellyll Melan, ac Ellyll Ednyfedawc Drythyll.

96. TRI Gwrforwyn ynys Prydain: Llewei ferch Seithwedd Saidi, a Mederaï Badellawr, a Rhorei Fawr ferch Usber Galed.

97. TRI phrif Orchestwaith ynys Prydain: Llong Nefydd Naf Neifion, a ddug ynddi wryw a benyw o bob byw bann dorres llynn lllion; ac Ychain Bannog Hu Gadarn, a lusgasant Afanc y llynn i dir ac ni thorres y llynn mwyach; a Main Gwyddon Ganhebon, lle y darllenid arnynt holl gelyddyddau a gwybodau Bŷd.

98. TRI Gwynfebydd ynys Prydain:

Cadawg ap Gwynlliw yn Llangarfan; Madawg Morfryn yng Nghor Ildud; a Deiniol Wynn yng Ngwynedd: Tri meib beirdd oeddynt.

99. TRI Defeidydd Gosgordd ynys Prydain: Colwynn defeidydd Gosgordd Brân ap Llyr Llediaith yn Morganwg; Pybydd Moel defeidydd gosgordd Tegerin Llwyth Llwydiarth yn Môn; a gwesyn defeidydd Gosgordd Goronwy ab Ednywain brenin Tegeingl yn Rhyfoniog; ac o'i enw ef y gelwir Gwesyn ar fugail defaid: sef oedd rhif a gadwai bob un o'r triwyr hynny, chweugain mil, ac y danynt bob un dri chant o feibion eillion yn nawdd Cenedl y Cymry.

100. TRIWYR y rhodded lwy a'u heppil hyd y byddei byd dan warth ac ammrant, ac nis gellir arnynt amgen na braint meibion Eillion; Cyntaf, Afarwy ab Lludd, a wahoddes y Rhufeiniaid gyntaf i'r ynys honn yng ngosgordd Iwl Caisar eu hemmherawdr, ac a roddes daiar iddynt yn ynys Daned; Ail oedd Gwrtheyrn Gwrthenau, a wahoddes y Saeson gyntaf i'r ynys honn yn gannllawiaid iddaw yn ei drawsdeyrnedd, ac a roddes dir iddynt yn ynys Daned, ac hanfydded gwaeth i'r neb a rothai dir a daiar i estron yn yr ynys honno; ac efe a ymddyweddes a Rhonwen ferch Hors; ac i'r mab a gafas efe o honno a'i enw Gotta fab Gwrtheyrn, y rhoddes efe o drawsfrant Unbennaeth ynys Prydain; ac achaws hynny y collasant y Cymry Unbennaeth ynys Prydain; Trydydd ydoedd Medrawt ap Llew ap Cynfarch, a gafas deyrnedd ynys Prydain yn Adneufraint, tra fai Arthur yn gwrthladd Gwyr Rhufain y draw i Fynydd Mymau, pan fynnynt atychwel yn Ormes i'r ynys honn, ac yno y llas goreuon Gwyr Arthur, a phan glybu Medrawd, ymgystlynnu a'r Saeson a orug, a pheri ymladd y Gad Gamlan, lle y llas Arthur a'i wyr namyn tri, ac o hynny ydd aethant y Saeson yn ormesgyrch ar deyrnedd ynys Prydain, a ladd a deol o Genedl y Cymry y neb nad elai ganthynt, ac ni chaid namyn Ciwdod-eu Gwlad Gymru a fynnynt Wrthladd Gormes y Saeson: a Gwŷr Rhufain yn cadarnhau braint a thiroedd i'r Saeson yn ynys Prydain, mal pei y naill Genedl ormes yn ymddyweddiaw ar llall, onid aeth iddynt wyr Rhufain mal y modd y llosges genfigen ei pherchen o ddyfod yr Ormes Ddu arnynt.

101. TRI Gwrddfeichiad ynys Prydain: Cyntaf fu Pryderi fab Pwyll Pendaran Dyfed, a getwis foch ei dad tra yttodd yn

Anwn; ac yng Nglyn Cwch yn Emlyn y cetwis efe wynt. Ail, Coll ab Collfrewi a getwis Hwch Dallwran Dalben, a ddaeth yng ngorddodwy hyd ym Mhenrhn Penwedie yng Ngherniw; ac yna myned yn y mor, a'r lle y dathoedd i dir Abertarog yng Ngwent Iscoed; a Choll mab Collfrewi a'i law yn y gwrych ffordd bynnag ydd elei, ai ar for ai ar dir; ac ym maes Gwenith yng Ngwent y dodwes dri Gwenthithyn a thair Gwenthynen; ac er hynny y mae goreu Gwenith a mēl yng Ngwent; ac o Went y cerddei hyd yn Nyfed, ac y dodwes ar Heiddyn a Phorchellan; ac er hynny goreu Haidd a Moch yn Nyfed; ac yn Llonoio Llonoenw y dodwes y rhain. Gwedi hynny y cerddwys hyd yn Arfon, ac yn Lleyn y dodwes ar y Gronyn Rhyg; ac er hynny goreu Rhyg yn Lleyn ac Eifionydd; ac er ystlys Rhiwyferthweh y dodwes ar Genau Blaidd a Chyw'r Eryr; a rhoddi'r eryr a wnaeth efe i Frynach Wyddel o Ddinas Afllaraon, a'r blaidd y rhoddes efe i Fenwaed arglwydd Arllechwedd: a llawer o son y sydd am Flaidd Brynach ac Eryr Menwaed: ac oddiyna myned yd y Maen Du yn Arfon, lle dodwes ar geneu Cath; a Choll mab Collfrewi ai teffis ym Menai; a honno oedd y Gath Balwg, a fu'n Ormes ynys Mon wedi hynny. Trydydd, Trystan ab Tallweh, a getwis foch March fab Meirchion, tra aethai y meichiad yn genad at Essyllt i erchi oed a hi; ac Arthur, a Marchell, a Chai, a Bedwyr, a fuant eill pedwar ar ymgais a chyrch, ac nis gallasant gael cymmaint ac un banw, nag o rôdd, nag o brŷn, nag o dwyll, nag o drais, nag o ledrad. Sef achaws au gelwid y Gwrddfeichiad am nas gellid nag ynnill na gortrech arnynt am un o'r moch a gedwynt, eithr eu dadfer a wnaent ar eu llawn gynydd i'r rhai au pieuffynt.

102. TRI Serchogion ynys Prydain: Cyntaf, Caswallawn ab Beli am Fflur ferch Mygnach Gorr, a myned yn ei chyrch hyd yn Nhir Gasgwyn, yn erbyn gwŷr Rhufain, a'i dwyn ymaith, a lladid chwemil o'r Caesaiariaid; ac yn nial hynny o alanas y daethant wyr Rhufain i ynys Prydain; Ail fu Trystan fab Tallweh am Essyllt ferch March ab Meirchion ei Ewythr; Trydydd, Cynon am Forfydd ferch Urien Reged.

103. TAIR diweirferch ynys Prydain: Trywyl ferch Llynghesawl Llaw hael; Gwenfronn ferch Tudwal Tudclud; a Thegau Eurfronn, yr honn oedd un o dair Gwenriain Llys Arthur.

104. TAIR diweirwraig ynys Prydain: Arddun gwraig Catgor ap Collwyn; Eflia gwraig Gwydyr Drwin; ac Emerched gwraig Mabon ab Dewein Hên.

105. TAIR Anniweirwraig ynys Prydain, sef oeddynt tair merched Culfynawyd Prydain: un, Essyllt Fyngwen gordderch Trystan ab Tallweh; Ail, Penarwen gwraig Owain ab Urien; Trydydd, Bun gwraig Fflamddwyn.

106. TAIR Gohoyw Riain ynys Prydain: Angharad Tonnfelen, merch Rhydderch Hael; Annan ferch Maig Mygedwas; a Pherwyr ferch Rhun Rysseddfawr.

107. TAIR Gwenriain ynys Prydain: Gwenn ferch Cywryd ab Crydon; Creirwy merch Ceridwen; ac Arianrod ferch Dôn.

108. TAIR Gwenriain Llys Arthur: Dyfir wallt euraid; Enid ferch Yniwl Iarll; a Thegau Eurfronn: sef oeddent Tair Rhiain Aidderechawg Llys Arthur.

109. TAIR Gwragedd Arthur, sef oeddent ei Dair Prif Riain; nid amgen, Gwenhwyfar ferch Gwythyr fab Greidiawl; a Gwenhwyfar ferch Gawrwyd Ceint; a Gwenhwyfar ferch Ogyrfan Gawr.

110. TAIR Prif Gariadwraig Arthur: un, Garwen ferch Henyn Tegyrn Gwyr ac Ystrad Tywy; a Gwyl ferch Eutaw y Gaerworgorn; ac Indeg ferch Afarwy Hir o Faelienydd.

111. TAIR Priflys Arthur: Caerllion ar Wysg yng Nghymru; Celliwig yng Ngherniw; a Phenrynn Rhionydd yn y Gogledd, ac yn y tair hynny cynnal y tair Prifwyl Arbennig, nid amgen, y Nadolic, y Pasg, a'r Sulgwyn.

112. TRI Thrwyddedawg Hanfodawg Llys Arthur: Llywarch Hên ab Elidir Lydanwyn, a Llemenig, a Heiddyn Hir: sef meib beirdd oeddynt.

113. TRI Gogyfurdion Llys Arthur: Dalldaf mab Cynin Côf; a Thyrstan mab March ab Meirchion, a Rhyhawd mab Morgant ab Adras.

114. TRI Unben Llys Arthur: Goronwy ab Echel Forddydwtll, a Chadraith ab Porthor Godo; a Fleidur Fflam mab Godo: sef oeddent yn Dywysogion yn Berchenogion Gwlad a Chyfoeth, a gwell oedd genddynt no hynny aros yn Farchogion yn Llys Arthur, gan y bernid hynny yn bennaf ar bob anrhydedd a bonheddigeiddrwydd, a ellid wrth a gair y Tri Chyfiawn Farchawg.

115. TRI Marchogion Auradafodogion Llys Arthur: Gwalchmai ab Gwyar, a Drudwas fab Tryphin ab Madawc fab Uthur, a doethaf ar bob doethion o'u hamser oeddynt, ac mor deg a llaryeidd eu

hymddwyn, ac mor hyawdl a hynaws eu holl ymadroddion, fel nas gallai neb ball iddynt ar a geisiynt.

116. **TRI** Marchog Cynghorddoeth Llys Arthur: Cynon mab Clydno Eiddin; ac Arawn fab Cynfarch; a Llywarch Hên mab Elidir Lydanwyn: ac ni chaid amgen na llwydd i bob Cyngor o'u heiddaw a wnaed, ac aflwydd a gaid lle bynnag nas gwneid yn oll eu cynghoreu.

117. **TRI** Marchawg Cyfiawnbwyll Llys Arthur: Blas mab Tywysawg Llychlyn, a Chadawg fab Gwynlliw Filwr, a Phadrog Palarddellit mab Brenin yr India: Cynneddfeu y rhai hynny oedd amddiffyn pob gweinion ac amddifaid, a gweddwon, a gwryfon, a phawb a roddent eu hunain yn nawdd Duw a'i dangnef; a phob tlawd, a gwann, a dieithr, a'u gwared rhag trais, a cham, a gorddwy: Blas drwy Gyfraith fydwyl; a Phadrog drwy Gyfraith Arfau; a Chadawg drwy Gyfraith Eglwys a Deddf-eu Duw: ac ni wnaent nac o barch nac o ofn, nac o serch nac o gas, nag o bwyll, nag o ddarwedd, nag o ddig, nag o drugaredd yn y byd, namyn a fyddai iawn a chyfiawn herwydd deddf Duw, ac ansawdd daioni, a gofynnion cyfiawnder.

118. **TRI** Marchawg Brenhinawl Llys Arthur: Morgan Mwynfawr ab Adras; a Medrawd ap Llew ap Cynfarch; a Hywel mab Emyr Llydaw: cynneddf iddynt, oedd, eu bod mor hynaws, a llaryaidd, ac addwyn eu hymadroddion, ag y byddei anhawdd gan undyn o'r byd omedd a nacau iddynt a geisiynt.

119. **TRI** Marchog Serchogion Llys Arthur, a goreu wrth osb a phellennig, a haelat o'u roddion a'u cymmwynas: Gwalchmai ab Gwyar, a Garwy mab Geraint ab Erbin, a Chadeir eil Seithin Saidi; ac nis gallei neb nacau a geisiynt rhag eu serchocced, a chymmaint eu serch hwy tuag at bob dyn fal nas ceisiynt amgen nog a geisiai gâr y gan a garai yn gywir.

120. **TRI** Anhüol Farchogion Llys Arthur: Eithew mab Gwrgawn, a Choleddawg mab Gwynn, a Geraint hir fab Cymannon Hên: sef gwŷr gwreng oeddynt o feibion eillion; ond cystal eu gair a'u cynnheddau am addwynder, a hynawsder, a llaryeidd-der, a doethineb, a gwrolder, a chyfiawnder, a thrugaredd, a phob campau a gwybodau moliannus, yn heddwdh ac yn rhyfel, fal nas gweddai amgen na Llys Arthur, ai breiniau, ai thrwydded iddynt.

121. **TRI** Marchawg Llys Arthur a gadwasant y Gréal: Cadawg fab Gwynlliw,

ac Ildud Farchawg a sant, a Pheredur fab Efrawc.

122. **TRI** Diweir Farchogion Llys Arthur: Cadawc ap Gwynlliw, ac Ildud Farchawg, a Bwrt mab Bwrt brenin Llychlyn: sef ni wnaeth un o honynt bechawl enawdol erioed, ac ni fyynnt gyfathrach, na chyd a gwagedd, namyn bucheddu yn weryddon, a bod wrth ddeddf Duw a'r Fydd yng Nghrist.

123. **TRI** Oferfidd ynys Prydain: Un, Arthur; Ail, Cadwallawn ab Cadfan; Trydydd, Rhyhawd eil Morgant Morganwg.

124. **TRI** Eurgryd ynys Prydain: Caswallawn ab Beli; pan aeth hyd yng Ngwasgwyn i gyrru Fflur merch Mygnach Gorr, a ddyged o Lathlud yno i Gaisar amherodr y gan a elwid Mwrehan Leidr, brenin y Wlad honno, o châr Iwl Caisar; a Chaswallawn ai dyges yn ol i ynys Prydain; ail, Manawdyan ab Llyr Llediaith, pan fu hyd ar Ddyfed yn doddi Gordodau; a Llew Llaw Gyffes, pan fu ef gyda Gwydion mab Dôn yn ceisio Enw ac Arfaeth y gan Riannon ei fam ef.

125. **TRI** Phrifardd Bedydd ynys Prydain: Merddin Emrys, Taliesin Ben Beirdd, a Merddin ap Madawg Morfryn.

126. **TAIR** Talaith Teyrnedd a ddodes Rodri Mawr yng Nghymru: un, Dinefwr; ail, Aberffraw; Trydydd, Mathrafal; a Thywysawg Taleithiawg ym mhob un o'r Tair Talaith; a'r hynaf ei oed o'r tri thywysawc, bynnag y byddai o honynt, yn Benn Teyrnedd; sef hynny brenin Cymru oll; a'r ddau eraill wrth ei air ef, a gair ei air ef ar bob un o naddynt, a phenraith a phenhynau hwnnw ym mhob Gorsedd Ddygynnull, ac ym mhob Cyffro Gwlad a Chenhedli.

Ac felly terfyna chwech ugain a chwech o Drioedd Ynys Prydain.

A'r Trioedd hynn a dynnwyd o Lyfyr Caradawc Nant Garfan, ac o Lyfyr Ieuan Brechfa, gannof fi Thomas Jones o Dregaron; a hynn a ellais i gael o'r trichant. —1601.

AMRYWIAETHAU I'R TRIOEDD BLAENOROL,

(Yn dechreu yn tudalen 388).

ALLAN o LYFVR MR. PAUL PANTON.

3. **TEIR** rhag ynys: Mon a Manaw ac Ynys Weith; a seith ragynys arugeint; a phedwar anrhyfedd ar ddeg.

4. **TEIR** prif Aber a seith ugeint y sydd ydanei; a phedwar porthfa ar ddeg a deugeint; a their prif gaer ar ddeg ar